

Starten met

Sibelius 6

Cursusboek

frans frijns

INHOUDSOPGAVE

Sibelius 6 Installeren

Inleiding	5
Sibelius 6 installeren.....	6
Sound Essentials.....	6
Photoscore Lite.....	6
Audioscore Lite.....	6
Scorch.....	6

Basishandelingen

Sibelius starten.....	7
Een partituur laden en afspelen.....	7
Afspelen van een partituur / Play.....	8
Navigeren en Selecteren.....	8
Partituur verschuiven op het scherm.....	8
Een noot of een object selecteren.....	8
Een maat selecteren.....	8
Een regel (notenbalk) selecteren.....	8
Een hele partij selecteren.....	9
Menubalk.....	9
Gereedshapsbalk / Toolbar.....	10

Navigeren en weergeven van de partituur

NAVIGEREN	
Navigeren met de muis.....	11
Navigeren met de navigator.....	11
Navigeren met de toetsen.....	11
Navigeren met het scrollwiel van je muis.....	11
WEERGAVE	
Beeldaanpassingen vanuit de gereedschapbalk.....	12
Vergrotingsfactor / Zoomfactor.....	12
Vergrootglas.....	12
Verschillende weergaven van de partituur.....	12
Standaardweergave.....	12
Notenbalkweergave.....	13
Panoramaview.....	13
Full Score / Parts.....	14
Transposing Score.....	14

Sibelius aanpassen aan je wensen

Preferences > Display.....	15
Preferences > Files.....	15
Preferences > Score Position.....	15
Preferences > Textures.....	16
Preferences > Menus and shortcuts.....	16
Preferences > Other.....	16

Een nieuwe partituur starten

1: Quickstartvenster.....	17
2: Menu file > new.....	17
3: Icoon "New score" in de menubalk.....	17
4: Uitgaan van een bestaande partituur.....	17

Werken met de Wizard

Een nieuwe score maken met de Wizard.....	18
Snel een blanco score maken.....	19
Uitgaan van een bestaande partituur (methode 4).....	20
Maten verwijderen en toevoegen.....	20/21
Maatsoort instellen.....	21
Toonsoort instellen.....	21

Werken in de partituur / aan de slag

Keypad = numeriek toetsenbord.....	22
Het Properties venster.....	23
General.....	23
Text.....	23
Playback.....	23
Lines.....	24
Bars.....	24
Notes.....	24

Noten invoeren

Invoeren met muis in combinatie met Keypad.....	25
Invoeren met muis en toetsenbord.....	25
Invoeren met de Keyboard- en Fretboardweergave.....	26
Gebruik van kopieerfuncties.....	26

Individuele noten kopiëren / noot voor noot plaatsen: De [R]-toets.....	26
Nootgroepen, maten of passages kopiëren.....	26
Kopiëren met de [Alt]-toets.....	27
invoeren met een keyboard / digitale piano.....	27
Step-time / Realtime.....	27

Praktische tips

Boogjes - Slur - Tie.....	28
Legatoboogjes / fraseringsboogjes / Slurs.....	28
Overbindingsboogjes / Tie.....	28
Rusten.....	28
Alteraties.....	28
Articulatietekens en afkortingen.....	28
Intervallen en akkoorden.....	29
Antimetrische figuren.....	29
Maatstrepen.....	29
Lijnen en symbolen.....	29
Meerdere stemmen in een balk.....	30
Veranderen van sleutel, toonsoort of maatsoort.....	30
Invoeren van akkoord-symbolen, gitaardiagrammen en afbeeldingen.....	30
Invoeren van een extra instrument / notenbalk.....	30

Tekst

Invoeren van tekst, dynamische aanwijzingen en technische aanwijzingen.....	31
Algemene tekst / Dynamiek / Technische aanwijzing / Tempo / Lyrics / Vingerzettingen.....	31

Layout / opmaak

Maateenheid instellen.....	32
Formaat van notenbalken.....	32
Pagina-instellingen.....	32
Afstanden van balken en objecten.....	32
Ruimte tussen notenbalken en systemen.....	33
Afbreken en samenvoegen van notenbalken.....	33
Afbreken van een pagina.....	33
Automatische indeling van de pagina.....	33
Magnetic Layout.....	34

Gedetailleerde opmaak

Engraving Rules.....	35
overige instellingen.....	35
Auto Breaks.....	36
System breaks.....	36
Multirests.....	36
Pagebreaks.....	36
Elementen uitlijnen.....	36
Aanpassen afstanden van objecten en noten.....	37
Meerdere muziekstukken op een pagina.....	38

Printen en andere uitvoermogelijkheden

Print.....	39
Print all Parts.....	39
Andere uitvoermogelijkheden.....	39
Audio.....	39
Scorch.....	39
Midi.....	39
Sibelius 2, 3, 4, 5 en Sibelius Student.....	39
Save Version.....	39
Grafisch.....	40
Snel exporteren.....	40

Geluid

General Midi.....	41
Sibelius Sounds.....	41
Midi.....	41
Instelling kiezen.....	41
Het Mixervenster.....	41

Het Mixer venster

De verschillende weergaven van het Mixervenster.....	42
Een instrument instellen.....	43
Instrument gerelateerde instellingen.....	43

Starten met Sibelius 6 - Inleiding

Sibelius is een uiterst krachtig muzieknotatieprogramma waarmee op zeer professionele wijze bladmuziek gemaakt kan worden. Sibelius is marktleider en wordt door tal van musici gebruikt. Helaas wordt Sibelius geleverd zonder Nederlandse handleiding. De bijgeleverde Engelstalige handleiding van bijna 750 pagina's is bovendien betrekkelijk complex.

Dit cursusboek: 'Starten met Sibelius 6', biedt hiervoor een oplossing. Het boek is geschreven om op een laagdrempelige manier snel met het programma aan de slag te kunnen. Vrijwel alle standaardhandelingen worden stapsgewijs uitgelegd. In een beperkt aantal pagina's leer je het programma in een handomdraai kennen.

Meer hulp

Naast dit cursusboek is er nog een aantal bronnen die je kunt raadplegen. Het programma wordt geleverd met een Engelstalig handboek (zie onder menu [Help][Documentation][Sibelius 6 Handbook]) waarin het gebruik van Sibelius uitgebreider aan de orde komt dan in deze snelstarthandleiding. Van Sibelius versie 5 van het handboek is een vertaling verschenen (voor meer info kijk op: www.sibelius.be).

De zeer uitgebreide Engelstalige Reference Guide, die bij installatie van het programma op de harde schijf is geïnstalleerd, vind je ook onder het menu [Help] [Documentation][Sibelius 6 Reference]. Je kunt deze optie ook activeren door op de functietoets [F1] te drukken.

Nog een interessante optie die je vanuit het menu [Help] kunt bereiken, is de online support via de website van Sibelius. Op de website vind je een link naar 'Free Sibelius Web Training' waar een aantal lesvideo's beschikbaar is.

Gebruik van dit boek

Dit cursusboek is geschreven vanuit een Windowsversie van Sibelius 6. Alle schermafbeeldingen zijn gemaakt vanuit deze versie op een Windows XP besturingssysteem. Als je met een ander besturingssysteem werkt dan kunnen er kleine afwijkingen in de bediening zijn. Werk je met een Apple computer dan geldt dat een aantal opties standaard anders heten of uitgevoerd worden dan in dit boek beschreven.

Windows	Mac	Symbol
Control [Ctrl]	Command	⌘
Alternate [Alt]	Option	⌥
Return[↵]	Return	↵
Enter (numeriek toetsenbord)	Enter	↵
Shift [⇧]	Shift [Maj]	⇧
Rechtsklik	Command + klik	

Sibelius 6 installeren

Sibelius 6 wordt geleverd op DVD. Naast het programma Sibelius 6 staat er nog een viertal applicaties op deze schijf die je al dan niet kunt installeren.

Na het inbrengen van de dvd in je computer verschijnt er een installatie-keuzescherf. Mocht het scherm niet verschijnen, dan moet je de dvd-speler benaderen vanuit [deze computer] > rechtsklikken boven het icoon van de dvd-speler en [open] of [verkennen] kiezen in het menu dat verschijnt. Zoek naar het uitvoerbaar bestand [Autorun].

Het installatiemenu toont van boven naar beneden:

- **Install Sibelius 6** Het hoofdprogramma. Het programma moet na installatie middels invoering van het serienummer en online registratie worden geactiveerd.
- **Install Sibelius Sounds Essentials** Sound Essentials betreft een omvangrijke klankenbibliotheek. *Dit onderdeel vergt veel geheugen van de computer maar geeft ook een veel beter klankresultaat dan de standaardklanken die een reguliere PC kan bieden. Let op: het installeren van dit onderdeel neemt meerdere minuten in beslag zonder dat er activiteit zichtbaar is, wacht dus geduldig af.*
- **Install PhotoScore Lite** PhotoScore is een scanprogramma. Met de Lite-versie van dit programma kun je scans omzetten naar Sibeliusbestanden zodat je deze verder kunt bewerken. De Lite-versie heeft wel een aantal beperkingen ten opzichte van de Full-versie die je kunt kopen.
- **Install AudioScore Lite** AudioScore is een programma waarbij je, met behulp van een microfoon, een partij kunt opnemen en omzetten naar muzieknotatie. De Lite-versie heeft wel een aantal beperkingen ten opzichte van de Full-versie die je kunt kopen.
- **Install Scorch** Een plug-in die het mogelijk maakt om Sibelius-files die op Internet gepubliceerd zijn in bijvoorbeeld Internet Explorer af te spelen. Sibelius onderhoudt onder andere ook de website www.sibeliusmusic.com waar duizenden files te vinden zijn die gratis of tegen betaling geprint kunnen worden. Met behulp van de plug-in Scorch kun je al deze composities afspelen. Meestal moet je bij het eerste bezoek aan de site de plug-in opnieuw installeren vanwege updates van dit onderdeel.

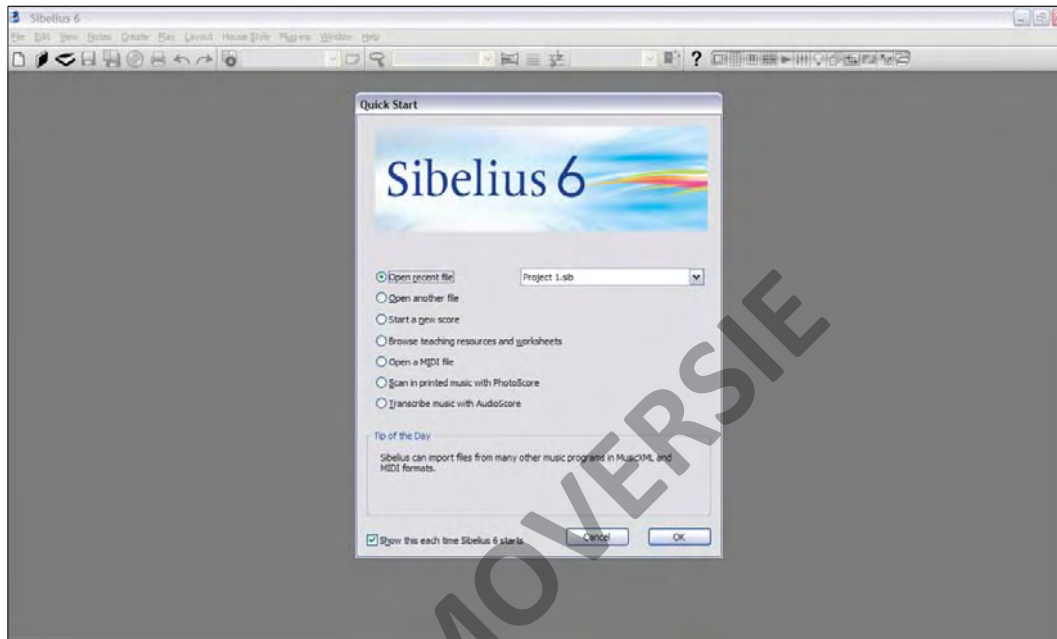
Basishandelingen

Sibelius starten

Na het starten van Sibelius verschijnt het 'Quick Start'-venster op het scherm. Het wel of niet verschijnen van dit venster kan worden in- of uitgeschakeld via het menu [File]>[Preferences] > [Other] : [When sibelius 6 starts].

In dit 'Quick Start' venster kun je selecteren wat je wilt gaan doen.

Achter de eerste optie [Open recent file] wordt de partituur vermeld waarmee je de vorige sessies gewerkt hebt.

Een partituur laden en afspelen

Als je Sibelius voor het eerst start dan vermeldt het keuzevenster achter [Open recent file] het bestand [Project 1]. Klik vervolgens op de [OK]-knop om deze partituur te laden.

Bij installatie maakt Sibelius in de standaardmap [Mijn documenten] een map aan met de naam [Scores] waarin zich een map met voorbeeldpartituren [Example Scores] bevindt.

Je kunt de partituur ook vinden op de locatie:
[C:\Program Files\Sibelius Software\Sibelius 6]
Example Scores\Project Files\Project 1].

OPDRACHT: oefen met het openen en sluiten van enkele voorbeeldbestanden uit de map [example scores].

Afspelen van de partituur / Play

Sibelius heeft een speciaal playback-venster. Dit activeer en de-activeer je door in de menubalk het driehoekje (play-icoon) aan te klikken.

In het playback-venster vind je enkele afspelerelateerde knoppen. Van links naar rechts zijn dat: *terug naar*

startpositie; versneld terugspoelen; afspelen (play); stoppen; versneld vooruitspoelen; naar einde van partituur; opname (flexi-time); Record Live Tempo; Live Playback; Live Tempo; Click When Playing (Metronoom).

Je kunt in plaats van de afspelerknop in het playback-venster ook

de [P]-toets op je toetsenbord gebruiken. Wanneer je vooraf een noot geselecteerd hebt zal Sibelius de partituur afspelen vanaf deze noot. Als je het afspelen wil stoppen dan druk je op de stopknop of de [ESC]-toets.

Direct onder de afspelerknoppen in het venster Playback vind je een 'slider' waarmee je door de partituur kunt 'scrollen'. Door het drukken van de [spatiebalk] kun je vanaf de positie van deze sliderknop afspelen of pauzeren.

Mogelijkheden en instelling met betrekking tot het geluid worden vanaf pagina 40 in het hoofdstuk **Geluid** behandeld.

OPDRACHT: oefen met het afspelen van enkele voorbeeldbestanden. Probeer de functionaliteit van alle knoppen in het playbackvenster uit. Werk ook met de [P]-toets, de [Esc]-toets, de [spatiebalk] en met de sliderknop in het [Playback]-venster.

Navigeren en selecteren

Partituur verschuiven op het scherm

Klik ergens op het notenblad of op de achtergrond. Terwijl je de muis ingedrukt houdt beweeg je naar boven, beneden, links en rechts. Als het goed is beweegt het notenblad mee met de cursor.

Een noot of een object selecteren:

Als je op een noot of op een ander item (zoals tekst, maatstrepen, articulatie tekens of dynamische tekens) klikt, dan kleurt dit blauw. Het item is dan geselecteerd. Als

een item geselecteerd is, dan kun je het bewerken met de muis, specifieke toetscommando's of acties vanuit de menu's uitvoeren.

Een maat selecteren

Klik eenmaal in een leeg deel van de notenbalk. Er verschijnt een blauw kader rond de geklikte maat.

Een maat selecteren: één keer klikken

Een balk selecteren: twee keer klikken

Selecteren

Selecteren van een **enkel** object doe je door op dat object te klikken.

Wil je een **bereik** van meerdere items achter elkaar selecteren, dan klik je eerst op het eerste element en vervolgens met de [shift]-toets ingedrukt op het laatste object.

Wil je een **aantal individuele items** selecteren, dan kun je op deze objecten klikken terwijl je de [Ctrl]-toets ingedrukt houdt.

De-selecteren doe je door ergens in het scherm waar niets staat te klikken of door de [Esc]-toets te drukken.

Een regel (notenbalk) selecteren

Dubbeltklik in een leeg deel van de notenbalk. Er verschijnt een blauw kader rond de aangeklikte regel (notenbalk).

The image shows a screenshot of the Sibelius 6 software interface. The title is 'SCARBOROUGH FAIR' by John Hincheley. The score is arranged for various instruments including Voice, Clarinet in Bb, Acoustic Guitar, Electric Bass, Drums Kit, Violin 1, Violin 2, Viola, Cello, and Double Bass. A blue selection box highlights a group of staves, demonstrating the 'Driedubbeklik' (triple-click) selection method.

Een hele partij selecteren
Driedubbeklik (klik driemaal snel na elkaar) in een leeg deel van de notenbalk. Er verschijnt een blauw kader rond alle balken van de partij.

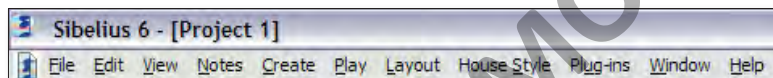
Een hele partij selecteren: drie keer klikken

OPDRACHT: Selecteer een noot en sleep deze omhoog of omlaag. De toonhoogte verandert. Als je de muisknop loslaat, dan blijft de noot op de laatst geselecteerde positie staan. Als deze positie buiten het bereik van het instrument valt, dan kleurt de noot rood.

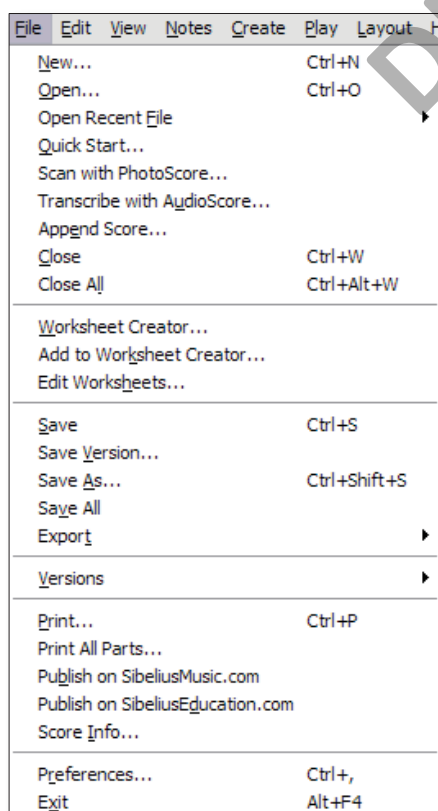
OPDRACHT: Je kunt de noten ook stapsgewijs omhoog of omlaag bewegen met de pijltjestoetsen. Als je de [Ctrl]-toets ingedrukt houdt terwijl je de pijltjestoets omhoog of omlaag drukt, dan verspringt de geselecteerde noot een heel octaaf. Probeer dit uit.

Menubalk

Bovenin het scherm bevindt zich de menubalk. In deze balk tref je een uitgebreide selectie van menu's aan. De naam van elk menu geeft een indicatie voor het soort opdrachten en functies die je in deze menu's kunt vinden.

De menu's en de volgorde van de opdrachten komen voor een groot deel overeen met de standaardmenu's die je

ook bij programma's als Word tegenkomt.

Vrijwel elk programma begint met het menu [File] gevolgd door [Edit]. Verder kom je ook vrij standaard menu's als [View], [Windows] en [Help] tegen.

Het menu [File] bevat bijvoorbeeld een groot aantal standaard opdrachten zoals [New], [Open], [Save], [Preferences] en [Exit]. Maar je vindt er ook een aantal opdrachten die weer specifiek voor Sibelius zijn.

Achter een aantal opdrachten onder de menu's wordt de toetscombinatie aangegeven waar mee je deze opdracht rechtstreeks vanuit je toetsenbord kunt ingeven. Dat is meestal effectiever en sneller dan de opdracht in het menu zoeken en aanklikken. Als je tijdens het werken merkt dat je vaak een bepaalde opdracht moet opzoeken via het menu, kijk dan of er voor die opdracht een toetscombinatie vermeld staat en leer die van buiten.

Een aantal functies of opdrachten heeft nog een verdere onderverdeling. Dat zie je aan het kleine zwarte driehoekje achter de functiebenaming. Als je op zo een functie klikt of met je muiswijzer staat, dan gaat er weer een nieuw menu open waarin je een vervolgkeuze kunt maken, soms met weer een menu met submenu's zoals hiernaast voor het menu [Create] > [Other] > [Bracket or Brace] > [Bracket / Sub-bracket / Brace].

Bij elke menu-opdracht is één letter onderstreept. Deze letter kun je op je toetsenbord indrukken om de functie te activeren.

Bij een hoofdmenu-item moet je eerst de [Alt]-toets indrukken en vervolgens de onderstreepte letter. Daarna kun je de letter van de functie indrukken.

Om de functie [Brace] (accolade voor aan de balk) met toetsen te activeren moet je achtereenvolgens de toetsen:

[Alt][C][O][R][R] gebruiken waarna je muisaanwijzer 'geladen' is met een [Brace] die je vervolgens op de gewenste positie kunt plaatsen.

Gereedschapsbalk / Toolbar

Onder de menubalk bevindt zich de gereedschapsbalk. In deze balk tref je de icoontjes om snel toegang tot veelgebruikte functies te krijgen. In het menu [View] (beeld) kun je de icoontjes in- en uitschakelen via de functie [Toolbar] (gereedschapsbalk).

Van links naar rechts is de toolbar verdeeld in drie secties:

1: Standaardtools:

nieuw; openen; Scan with Photoscore; opslaan; Save version; audio uitvoeren; print; ongedaan maken; ongedaan maken herstellen.

2: Beeldweergave:

vergrootglas; zoomfactor; panoramaview; Focus on staves (notenbalkweergave); transposing score; partijselectie; Schakelen tussen partij en partituurweergave

3: Gereedschapsvensters:

met deze knoppen kun je specifieke vensters openen: helpvenster; navigatorvenster; keypad; keyboard; fretboard; playmenu; mixer; ideas; parts; compare; videovenster; propertiesvenster; vensters aan/uit.

Navigeren en weergeven van de partituur

Standaard wordt een partituur getoond in de afdrukweergave. Je ziet de partituur dan voor je zoals je deze ook als gedrukte versie ziet.

Navigeren

Navigeren met de muis:

In Sibelius kun je de partituur verschuiven door deze met de linkermuisknop ingedrukt in een leeg stuk van het blad (of naast het blad) te slepen. Je muisaanwijzer verandert in een handje. Je ziet het blad dan op het werkblad bewegen in de richting van je muisbeweging.

Navigeren met de navigator:

Sibelius heeft een speciaal venster: de navigator. Dit venster helpt je om snel door de partituur naar de juiste plek te navigeren. Je kunt de navigator op drie manieren activeren: via het menu [window] > [navigator], met de toetscombinatie [Ctrl]+[Alt]+[N], of door in de menubalk op het navigator-icoon te klikken. Kijk rond in de partituur door

met de *linkermuisknop* ingedrukt door de navigator te bewegen. De cijfers in de navigator geven de paginanummers aan.

Navigeren met de toetsen:

Je kunt ook volgende toetsen gebruiken om de partituur te verschuiven:

- *Page Up* *De pagina schuift omhoog*
- *Page Down* *De pagina schuift omlaag*
- *Home* *Terugbladeren*
- *End* *Verder bladeren*
- *Ctrl+ Page Up* *Bovenkant pagina is bovenkant scherm*
- *Ctrl+Page Down* *Onderkant pagina is onderkant scherm*
- *Ctrl+Home* *Naar eerste pagina*
- *Ctrl+End* *Naar laatste pagina*

Navigeren met het scrollwiel van je muis:

Je kunt het scrollwiel van de muis gebruiken om de partituur op het scherm te verschuiven:

- *Scroll het wielje naar boven of naar beneden om de pagina in de gewenste richting te bewegen.*
- *Als je de [Alt]-toets ingedrukt houdt en scrollt, beweegt alles een volledige schermhoge.*
- *Als je de [Shift]-toets ingedrukt houdt en scrollt, beweegt de partituur van links naar rechts.*
- *Als je zowel de [Shift]- als de [Alt]-toets ingedrukt houdt en scrollt, beweeg je één scherm per keer (of een pagina wanneer op dat moment de breedte zo is ingesteld dat een volledige pagina zichtbaar is).*